

SİREHŞÂLÂR FERİDUN BİN AHMED

HZ. MEVLÂNÂ'DAN GÖRÜP İŞİTTİKLERİM

risale-i sirehşâlâr ve-menâkıb-ı hudâvendikâr

Çeviri: Ahmed Avni Konuk
Hazırlayan: Tahir Galip Seratlı

TASAVVUF
KLASİKLERİ

SÜFİ
KİTAP

İÇİNDEKİLER

Sunuş / 9

Takdim / 11

HZ. MEVLÂNÂ'DAN GÖRÜP İŞİTTİKLERİM

Önsöz / 19

I. Bölüm

Sultanü'l-Ulema Bahaeddin Veled Hazretleri

Mevlânâ Hazretleri'nin Babası Sultanü'l-Ulema
Bahaeddin Veled Hazretleri'nin Tarikat Silsilesi / 31

Sultanü'l-Ulema Bahaeddin Veled Hazretleri'nin
Makamları / 33

Yüksek Sözleri / 44

II. Bölüm

Hız. Mevlânâ Hudâvendigâr

Hız. Mevlânâ'nın Doğumları / 49

Hırka Giymeleri ve Sohbetleri / 50

Hazreti Pîr Efendimiz'in Özellikleri / 52

Mücahede ve Riyazetleri / 61

Oruç Mücahedeleri ve Açlıkları / 66

Hazret-i Pîr'in Namazları / 71

Takva ve Vera'ları / 74

Cezbe ve Aşk /	77
Sekr ve İstiğrakları /	80
Evliyanın Havf ve Haşyetleri /	87
Reca /	90
Gönüllerin Gizli Sırlarını Bilmeleri /	94
Kutupların Tevhid ve İttihadı /	97
Sema'ları /	103
Şiir Söylemelerinin Sebebi /	108
Sülûkun Sonu Kemal /	113
Keramet ve Mucize Nedir? /	118
Menkıbeleri /	121
Mizacının Hususiyeti /	124
Panzehir /	125
Cüzzamlılar /	126
Kurbağalar /	127
Merhamet /	128
Tayy-ı Mekân /	129
Demedim mi? /	131
Hayat Allah'tandır /	134
Tövbe /	135
Şeyh Sadreddin'in Rüyası /	136
Sarı Heliyle /	137
Mürid Sevgisi /	138
Edep /	139
Hicaz Toprağı /	140
Musafaha /	142
Yağlı Lokma /	143

Çöken Tavan /	145
Mağfiret /	146
Nerde? /	147
Şeyh Sadreddin'in Rüyası /	148
Hızır /	149
Cevher /	150
Meyhane /	153
Fetva /	156
İnkâr /	158
Secde Âyeti /	159
Gömlükleri /	161
Kaz Dolması /	162
Çocuklar /	164
İlâhî Hikmet /	165
Evliya Gücü /	166
İllet /	167
Şehzade Keygatu /	168
Tıraş /	170
Tecellilerin Ağırılığı /	171
İstanbul'daki Rahip /	172
Altın /	174
Sarhoş /	175
Hamamda /	176
Dünya Ehli /	177
Vefatları /	179

III. Bölüm

Dostları ve Halifeleri

Seyyid Burhaneddin Tirmizî Hazretleri / 193

Şemseddin Tebrizî Hazretleri / 198

Şeyh Salahaddin Zerkub Konevî / 213

Hüsameddin Çelebi / 222

Sultan Veled Hazretleri / 230

Ârif Çelebi / 234

Şemseddin Âbid Çelebi / 236

Hazret-i Hudavendigârın Müridleri / 237

Dervişane Bir Hasbihal / 239

Lügatçe / 247

ÖNSÖZ

Sonsuz hamd Allah'a mahsustur. O'nun hüviyeti akıl tasavvurlarından uzaktır. Ahad yani eşi, benzeri olmayandır, celâli yücedir ve tekdir. Samed yani her şeyin kendisine muhtaç olduğu ve hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah^(cc) her şeyi kaplamış ve kuşatmıştır, uluhiyetinin kemali hayal ve vehimlerden ıraktır. O öyle bir Mübdi yani yaratıcıdır ki, insan cevherini, "İnin aşağıya!"¹ sillesiyle yücelerin zirvesinden heves ve şehvetlerin alçaklığına indirmişse de tekrar, "Gelin!"² kemendi ve cezbesiyle hakikate ve marifete ulaşma yolunu göstermiştir. İnsanları diğer bütün varlıklar üzerine, "Muhakkak ki insanı en güzel biçimde yarattık,"³ ayetiyle şerefendirip seçkin kılmış, "Sizi en güzel şekilde şekillendirdi,"⁴ ayetinin nakşıyla süslemiştir.

İnsan türü arasından ilâhlık semasının güneşleri ve rablık göğünün yıldızları olan peygamberleri, "Ey Davud seni yeryüzünde

1 Bakara 2:38.

2 Neml 27:31.

3 Tin 95:4.

4 Ğafir 40:64.

halife kıldık,"⁵ ayeti gereğince peygamberlik tacı ve halifelik tahtıyla süsleyip şereflendirmiştir. Onların kalbini marifet ve hikmet sütüyle doldurup ezeli hakikatler ve ölmez inceliklerle bilgilendirmiştir. Her dönemde azgınlık ve sapıklığın bağına yakasını kaptıranların olgunluk ve kurtuluş sahiline ulaşmaları ve sonsuz hayattan nasip almaları için o güzel sıfatlı zatlara kitap ve ayetlerini ihsan buyurmuştur. Peygamberler silsilesinden peygamberlerin efendisi, hâtemi ve âlemlere rahmet olan Muhammed Mustafa^(sas) Efendimizi bütün peygamberlerin öncüsü, önderi ve sonuncusu kılmıştır. Bütün kemalleri ezel sabahında bütün peygamberlerin yaratılışına katmış, yine bütün kemalleri ezel sabahında Fahr-i Kâinat^(sas) Efendimiz'in pak zatının tıynetinde birleştirip son peygamberlik yüzüğünü onun mübarek parmağına takmıştır. Nitekim Hz. Mevlânâ buyurur:

Ey peygamberlerin önderi, senin ayağının tozu arş değerindedir.

Peygamberlik senin kemâlâtınla sona erip mühürlenmiştir. Zülfünün siyahlığının gölgesi, güneşle beraberlik iddia etmeye tenezzül etmeyecek kadar parlaktır.

Hiçbir meşaleyle barışmayan saba rüzgârı senin cihadına yardımcı olmuş, sana hizmet etmiştir.

Hakikat denizlerinin dalgıcı Cebrail senin kutsal dilinde mücevherci olmuştur.

Cenâb-ı Hakk, peygamberliği sona erdirirken cömertliğin özü olan varlığının noktasıyla mühürledi.⁶ Nitekim Hz. Pîr Efendimiz buyurur:

Halkın bütün kemalleri lütf-u Hak olup
Bir şey kılıp da verdi ona nâm-ı Mustafa

5 Sad 38:26.

6 "Vaktâ ki, Hak zuhur-ı nübüvveti müntehi kıldı ve daire-i risaleti hülasa-i cûd olan nokta-i vücuda mahtum eyledi."

[İlâhî lütuf, yaratılışın bütünü üstünlüklerini bir araya toplayıp tertemiz ve çok güzel bir şey yaptı; ona "Mustafa" adını verdi.]

Sahabilerini, ebrarı ve seçilmiş evliyai ortaya çıkarıp kendi güvenliğinin içine aldı, onları, "Şüphesiz ki velilerime korku yoktur, onlar üzülmeyecekler de..."⁷ ünüyle korudu. Onların mübarek vücudlarını, noksan kişilerin nefslerini tamamlamaları için sebep kıldı ve ellerine hidayet meşalesi verdi. Nitekim hadis-i şerifte: "Ashabım yıldızlar gibidir; onlara uyan, doğru yolu bulur," buyruldu.

"Mutlu kişi, daha anasının karnında iken mutlu kılındı," hadisinin hükmüne göre ezel sabahında kudret kalemiyle alınlarına ebedî saadet ve sonsuz devlet tuğrası çekilmiş olan kimseler, "İyiler iyilere yaraşır,"⁸ ayeti gereğince o yüksek zatlara uyar ve cahillik çöllerinden geçerler. "İnsanların göğüslerinde vesvese verirler,"⁹ sözünden ibaret olan şeytani tabiattan kurtulup güvenlik ülkesinde makamlarını seçerler. Kaplanlarla dolu dağlardan bu ayaklarla değil, yalvarma adımlarıyla geçerler, onların yardım gemilerine binerek timsahların kaynaştığı denizlerden kurtuluş sahiline ererler. Nitekim hadis-i şerifte: "Ümmetim Nuh'un gemisi gibidir, ona tutunan kurtulur, yanaşmayan boğulur," buyruldu. Hz. Pîr Efendimiz *Mesnevî*'sinde şöyle buyurur:

Sen şeyh ile berabersen; gece gündüz sen o gemide
bulduğun halde seyredes, merhaleler geçersin.
Sen can bağışlayan bir canın koruması altındasın.
Gemi içinde hem uyur hem yol alırsın.
Kendi zamanının peygamberinden kopma, ayrılma!
Kendi keyf ve emeline az güven de; asıl o peygamberin
günlerine itimad et!

7 Yunus 10:62.

8 Nur 24:26.

9 Nas 114.

Eğer velilerin üstünlüklerinden ve makamlarından söz açılmış olsa, diller onu anlatmaktan aciz kalırlar. “Birbirlerine yardımcı olsalar dahi...”¹⁰

Ama peygamberlerin en üstünü, “İki yay arası, hatta daha da yakın”¹¹ süvarisi Peygamber Efendimiz^(sas), cevher saçanengin manalı sözleriyle bunların üstünlüklerinden haber vermiş; “Benim ümmetimin uleması Ben-i İsrail peygamberleri gibidir,” buyurmuşlardır. Bu âşıklardan murad, zâhirî ve bâtinî ilimleri toplayıp onlara göre amel eden ve Hak sevgisiyle yokluk potasında kendilerini eritip tam ayar altın olan evliya âşıklardır. Varlıkların övüncü Peygamber Efendimizin, “Âdem ve onun altındakiler, kıyamet günü sancağımın altındadır,” buyurmaları bu makamdandır. Hz. Peygamberimizden ara sıra, “Ah, kardeşlerimle görüşmeyi çok özledim,” sözleri duyulurdu. Bazan mübarek yüzlerini Yemen tarafına çevirerek; “Şüphesiz Yemen yönünden Rahman’ın nefesini hissediyorum,” buyurup vaktin evliyasından olan Üveys’den^(ra)¹² haber verirlerdi. Muhammed^(sas) Efendimizin döneminde gelen bu velilerin büyük ve üstün vasıfları sınırsızdır. Bunun için Mûsâ^(as) o kadar büyüklük ve yakınlığı ile; “Allahım beni Muhammed ümmetinden kıl!” diye dua etmiş ve Peygamber Efendimiz de; “Kardeşim Mûsâ hayatta olsa benden başkasına tabi olmazdı,” buyurmuştur. Hz. Mevlânâ buyurur ki:

Ey şanlı peygamber, Hz. Mûsâ senin devrindeki parlaklığı, sabah müjdesinin ışıklarını görünce dedi ki: “Yarabbi, bu nasıl bir rahmet dönemidir?”

Hayır, o dönem, rahmet mertebesini de geçmiş; orada didar tecellisini görmek var.

10 İsra 17:88.

11 Necm 53:9.

12 Veysel Karani Hazretleri.

Yarabbi, ne olur; Mûsâ'nı çağlar ve asırlar denizlerinin içine daldır, daldır da Ahmed'in döneminde ortaya çıkar!

Şimdi bu kitaptan maksat ne ise onu açıklayalım. Kulçağızların en küçüğü, "Sipehsâlâr" denmekle tanınmış olan Ahmed oğlu Feridun der ki:

Gençliğimde bu derviş taifesinin muhabbet ve ihlâsı bu zayıfın gönlünde ve canında büyük tesir bırakmıştı. Nihayet saadet rüzgârı esip bu zayıf, fakîr ve hakîri şeyhimiz, seyyidimiz, senedimiz, evliyanın kutbu, en takvalı kişilerin ve muhakkîklerin sultanı, muvahhidlerin bürhanı, ezel sırlarının açıcısı, ebedî gizliliklerin açıklayıcısı, ilâhî sırrın en büyüğü, Hak bürhanının en açık olanı, Cenâb-ı Rabbü'l-Erbab'ın sevgilisi, kutuplar kutbu, bütün lakaplardan müstağni, Mevlânâ Celâülhak ve'l-millet-i ve'd Din, bütün peygamberlerin vârisi Muhammed bin Muhammed bin el-Hüseyniyü'l-Hatıybî el-Belhî el-Bekrî -Allah onların hatıralarını kemalatıyla büyütsün ve ruhlarını takdis etsin- Hz. Hudâvendigâr'ımın kutsal dergâhına erişirdi. Ömrümün hûlasasını Hazret'lerine devamlı bağlılıkla, kendimde olmayarak¹³ geçirdim. Onların sevgisinin nakışlarını taşa kazınmış nakış gibi gönül sayfama yazdım. "Göz görmedik" bir cemel gördüm ve "kulak işitmedik bir kelam" işittim.¹⁴ Nitekim kendi mübarek diliyle halinin sıfatını bildirirler:

Benim fani sözlerimden ezelf istidatlar çoşar, esen aşk ve hakikat meltemiyle cihanda nice aşk ateşi yanar, nice muhabbet nuru parlar.

Ah; benim sözlerimi kulaklar işitir fakat benim canımdan kopan na'raları kimse duymaz.

13 Müstağrak.

14 "Kullarıma göz görmedik, kulak işitmedik ve hiçbir insanın hatırına gelmeyecek şeyler vaad ettim," hadis-i kudsisine işaretir.

Onun mübarek zatında beşer vasıfları kalmamış olduğundan, kendisinden başkasının onu görmesi -hâşâ- mümkün değildi. Nitekim buyururlar:

Bilin ki pîr serâser sıfât-ı Hak' dır hep
Bu uret-i beşerîde göründü gerçi o pîr

[Gerçi pîr, insan suretinde görünür fakat bilmiş ol ki, pîr
baştanbaşa Hak sıfatıdır.]

İşte bunun içindir ki, kaçınılmaz olarak onun muhabbet ve aşkından bin defa yandım da kendi varlığım yok oldu. Nihayet içim dışım onun sevgisiyle doldu.

Rubâî

Aşk geldi damarlardaki kanım gibi oldu
Varlık boşalıp her tarafım yâr ile doldu
Zabteyledi yârim bütün eczâ-yı vücudum
Kaldı kuru bir ad bana bâkî hep o oldu

Kırk sene bu zayıf kul; her biri dönemin başta geleni, zâhir ve bâtın ilimlerde eşsiz, vera' ve takvada benzersiz olan diğer kıdemli derviş ve âşıklarla onun huzurunda geceyi gündüze, gündüzü geceye katarak, yedi kardeş yıldızı¹⁵ gibi kendi kutbumuz etrafında kendimizi kaybederek başsız ve ayaksız döner dururduk.

Beyt

Öldürüp ben gibi gamdan iki bin âşıkını
Olmadı kan ile âlûde anın engüştü

15 Daima kutup etrafında dönüp duran, bundan dolayı kutup yıldızının bulunduğu yeri bulmakta yararlanılan tavaya benzer yedi takımyıldız.

[*Gamıyla iki bin âşıkını öldürdüğü halde parmağına kan bulaşmadı.*]

Sonunda, “Biz Allah için olduk ve Allah’a geri döneriz,”¹⁶ ayetinin hükmünce Cenâb-ı Hakkkk o güneşi noksanlı kişilerin gözlerinden gizledi. O karanlık gecenin nurunu yine kendi aslına ve yerine ulaştırıp, “Kudretli melikin indinde”¹⁷ kutsal yerine yerleştirdi.

O güneşin batmasından sonra canları, “Ruhtar bölük bölüktür; bilişenler bir araya gelir, tanışık olmayanlar ayrı kalır,” mealindeki hadisin gereği olarak ezelde o Hazret’in aşkıyla beslenmiş olan âşıklar ve sadıklar; bugün küme küme yokluk gizliliğinden varlık âlemine ayak bastılar, can gözünü o Hazret’in âşıklarının müşahedesiyle açtılar. Nitekim buyururlar:

Canım ile canına evvelce bir
Sâbika var oldu bu gün âşinâ
Sâbıkadandır bu günün ülfeti
Gerçi unutturdular anı sana

[*Benim canımla senin canın arasında geçmiş ezeli bir tanışıklık vardı. Gerçi o tanışıklığımızın zevkleri, güzel hatıralar sana unutturuldu. Fakat bilmiş ol ki, bu günkü yakınlık, o eski âşinalıktandır.*]

İşte Hz. Pîr ile olan o ezeli tanışıklık yüzünden hepsi de ondan sonra gelecek Mevlevî müridlerinin irşadı için bütün vakitlerini, buyurdıkları maarif hikmetlerini öğrenmeye harcarlardı. Nitekim Hz. Pîr Efendimiz buyururlar:

Benden sonra geleceklerin dinlemesi için söylüyorum,
Çünkü ömrümüz onlardan sonra da sürecektir.

16 Bakara 2:156. “İnna lillah ve inna ileyhi raciun.”

17 Kamer 54:55.

İşte o bahsettiğim zatlar arasında sırlara mahrem ve niyazlara hemdem olan biri vardı. Bu zayıfa dönerek dedi ki:

“O Hazret’in güzel cemalini gören bütün pîrler ve azizlerin yüzlerini gayb perdesine çekmeleri vakti yaklaştı. Halbuki onların ayne’l-yakîn gördükleri eserler, kerametler ve haberler yazılmadı. Âlemi bundan mahrum bırakmak doğru değildir. Ümit olunur ki, birer birer gayp âleminden gelecek olan inançlıların ve müridlerin okuyarak iki cihanın maksatlarına kavuşmaları için o Hazret’in temiz ahlakını, babasıyla kendisinin hırka isnadlarını, telkinlerini ve makamlarını toplayıp yazmalısın!”

Aczimi ve eksiklerimi itiraf edip özür diledim.

Beyt

Her mûyum eğer olsa birer dil bedenimde
Binde birinin şükrünü ifâ edemem ben

[*Vücutumda her kılım birer dil olsa da şükretse, lütuflarının
binde bir şükrünü bile yapmış olamam.*]

Babalarıyla kendilerinin makam sıfatlarını ve seyr ü sülûklerini, hakikat ve mana denizlerini coşturan o güzel sözlerinden kıyas etmek gerektir. Gerçi bunu da dinleyenlerin istidadı kadar müridlerinin makamından beyan eylemişlerdir. Nitekim buyururlar:

Söylediğim kudret-i fehmincedir
Fehm-i dürüst nerde ki söz incedir

[*Bu söylediklerim senin idrakine göredir. Yoksa nerede doğru
anlayış, nerde sahih bir idrak? Ben bunun hasretinden bittim,
tükendim.*]

Ne kadar özür diledimse de o aziz ısrar etti ve dedi ki:

Âb-ı Ceyhun'u bütün nûş eylemek mümkün müdür?
Nûş edilmiş olsa ancak teşnelik miktarıdır

[*Ceyhun nehrinin suyunu tamamen içmek mümkün değilse de susuzluğunu giderecek kadar içmek mümkündür ya.*]

O dostun isteği üzerine Cenâb-ı Hakk'tan dua edip yardım dile-
dim ve o Hazret'in himmetlerini rica edip başladım. Bu zayıfın
günlerinde o Hazret'ten ne meydana gelmişse hatırımın köşesinde
kalmış olanı kalem yazdı.

Beyt

Derviş sözünü görür de söyler
Âmâ işitir de öyle söyler

[*Derviş gördüğünü, kör işittiğini söyler.*]

Kitabımı üç kısma bölerek yazmaya başladım. Ümit olunur ki,
okuyanlar -Allah onları ikramlarsın- yanlışa rast gelirlerse
af eteğini geniş tutarlar. Vallahi veliyüttevfik (Başarıya ulaştırıcı
Allah'tır)

I. BÖLÜM
SULTANÜ'L-ULEMA
BAHAEDDİN VELED HAZRETLERİ

MEVLÂNÂ HAZRETLERİ'NİN BABASI SULTANÜ'L-ULEMA BAHAEDDİN VELED HAZRETLERİ'NİN TARİKAT SİLSİLESİ

Âşıkların sultanı, zamanının kutbu, Bahaeddin Veled Muhammed el-Bekrî Hazretleri'nin babası Hüseyin, dedesi Ahmed el-Hatıybî'dir. Belh şehrinde dir. Soyu sahih rivayetler, sağlam kaynaklarla belgeli olarak Resulullah'ın^(sas) Halifesi Ebu Bekir Sıddık^(ra) Hazretleri'ne ulaşır. Yüce atalarının hepsi âşık ve müftü olup Belh şehrinde ve Horasan'ın her tarafında tanınmıştı, meşhurdu. Tarikat silsileleri Ahmed el-Hatıybî'den itibaren şöyledir:

1. İmam Gazâlî
2. Ebu Bekir Nessac
3. Muhammed Züccac
4. Ebu Bekir Şiblî
5. Şeyhü't-Tavâif Cüneyd Bağdâdî
6. Sırrı Sakatî
7. Ma'ruf Kerhî

8. Davud Tâî

9. Habib'ü'l-Acemî

10. Hasanü'l-Basrî

11. Emir'ül-mü'minin Ali bin Ebi Tâlib Mekki' kerremallahü vec-
heh

12. Seyyid'ül-Mürselin ve Hâtem'ün-Nebiyyin Muhammed
Mustafa^(sas) Efendimiz

SULTANÜ'L-ULEMA BHAEDDİN VELED HAZRETLERİ'NİN MAKAMLARI

Lakap olarak Bahaeddin ve Veled isen de; ruhları coşturan
ebedî sultansın sen!

Vefa şişesini kırma; zira şişe kırılınca mest kişilerin ayağına
batar.

Hakikatleri bilen, kâmil ve keşif sahibi büyük bir padişahı, bütün
bâtınî ve zâhirî ilimlerde eşi benzeri yoktu. Kıyası olmayan bir
hakikat ve maarif deryasıydı.

Bütün gönüllerde tasarruf ederdi. Herkesin sevdiği, beğenip
övdüğü idi. Vera¹ ve takvada son haddi bulmuş, çok riyazet
ve mücahedeler yapmıştı, kemal sahibiydi. Bütün gönüllerde
saygılı bir yeri vardı. Belh şehrinde otururdu. Horasan'ın en uç
yerlerinden müşkül fetvaların halli için kendisine başvuruldu.
Beytülmal'den aldığı belli bir maaşla geçinir, vakıftan asla hiçbir
şey kullanmazdı. Ulema kıyafetinde olup âşık gibi davranırdı.
Sabah namazıyla öğle namazı arasında talebelere, halka ders

1 Vera: Şüpheli şeylerden çekinme

okutur, faydalı bilgilerle faydalandırırđı. Öğle namazından sonra ise dostlarına ve cemaatine maarif ve hakikat öğretirdi. Pazartesi ve cuma günleri bütün halka vaaz ve nasihat ederdi.

Sultan Said Celâleddin Muhammed Harzemşah onun müridlerindendi. Daima yanına gelir, çoğu zaman üstadı olan Mevlânâ Fahreddin Râzî ile birlikte Hazret'in vaaz meclisinde bulunurdu. Hiçbir meclis olmazdı ki, o mecliste bağrı yanık Hak âşıklarından can verenler bulunmasın, halk arasında haykırışlar, ağlamalar olmasın. Vaaz sırasında kükremiş aslan gibi âşıkça naralar vururdu. Öyle yüksek konuşurdu ki, söz o makamdan üç dört mertebe inmedikçe hiçbir kimse o sözü anlayamazdı. Celâl tecellilerinin çokluğundan mübarek mizacı celâdet ve heybet kazanmıştı. Daima tefekkür halindeydi.

Müridleri, bağlıları ve talebeleri pek çoktu. Hiçbiri onun müsaa-desini almadıkça yerinden kımlıdayamazdı. Sohbeti sultanların sohbeti tarzındaydı.

Kutuplardan ve hesapsız riyazet ve mücahede sahibi bir zat olan Seyyid Burhaneddin Tirmizî el-Muhakkık bile kendisine mürid olmuş, Hz. Hudâvendigârımızın atabeyliğini yani lalalığını üzerine almıştı.

Şu olay Hz. Seyyid'den dinlenmiştir:

"Belh'in âlimlerinden, müftü ve meşhurlarından olan inkarcı üç yüz kişi bir gece Peygamber Efendimizi^(sas) rüyada gördüler. Yeşil bir çadır içinde bir taht üzerinde iken Mevlânâ Bahaeddin Hazretleri de önlerinde diz çökmüş olarak oturuyordu. Sonra Peygamber Efendimiz ona iltifat buyurarak kucakladılar, nurlu ellerini Hazret'in omzuna koyarak ordakilere şöyle buyurdular:

'Ona *Sultanü'l-Ulema* lakabını verdim!'

O üç yüz kişi uykudan uyanınca; Sultanü'l-Ulema'nın huzuruna doğru yola çıktılar. Yolda birbiriyle karşılaşip geceki rüyalarını anlatmakla hayran ve şaşkın kaldılar.

Hz. Sultan-ı Ulema bunları görünce buyurdu:

'Peygamber Efendimiz^(sas) dervişlerin halini bildirmedikçe sizde kesin bir inanç hasıl olmadı!'

Onlar büyük bir saygıyla kusurları için af dileyerek ayakta niyazda durdular ve o an inkar zünnarını bellerinden çözüp attılar, mürid olup kendisine bağlandılar."

Bu olaydan sonra pek çok fetvaların cevabı altındaki imza yerinde "Ketebe Sultanü'l-Ulema" yazıldığı görülmüştür.

Hazret'in büyüklüğü her tarafa yayılınca bütün hükümdarlar, şeyhler, makam ve mevki sahipleri her yandan gelip vaaz meclisinde hazır bulunmaya başladılar. Hatta Sultan Said Celâleddin Harzemşah üstadı Fahreddin Râzî ile birlikte Sultanü'l-Ulema'nın vaazında çoğu zaman hazır bulunurdu. Vaaz sırasında Sultanü'l-Ulema Yunan filozoflarını kötüleyip derdi ki:

"Bir cemaat var ki, semavi kitapları arkalarına atmışlar, felsefenin bıkılmış olan eski hâyide² sözlerini önlerine almışlardır. Acaba bunlardan ne gibi bir kurtuluş ümidi ararlar?"

Bu söz felsefeye meyilli olan İmam Fahreddin Râzî'ye dokundu, kıskançlık hislerini kamçıladi. Padişahın Hz. Sultanü'l-Ulema'ya olan teveccühünü ve bağlılığını bozmak için fırsat aramaya başladı. Fakat bulamadı, çünkü padişahın Hazret'e olan inancı ve saygısı pek büyüktü.

2 Hâyide: Bayat, uzun zamanlardan beri ağızlarda sakız gibi çiğnenmekten dolayı usanc vermiş olan sözler.

Yine bir gün sultan Said Celâleddin Harzemşah, Hz. Sultanü'l-Ulema'nın vaazına gelmişti. Meclis çok kalabalıktı. Padişah Fahreddin Râzî'ye dönüp mecliste haddinden fazla kalabalık toplandığını söyledi. İmam bunu aradığı fırsat bildi ve dedi ki:

“Efendim, bu kalabalığın dağıtılmasına bir tedbir bulunmazsa neticesi kötü olabilir. Zira saltanatınızın zarar görmesinden korkulur. Meydana çıkacak zarar ve tehlikenin önüne geçilemez. Etraftan, birçok memleketten hükümdarlar, meşhur zatlar, devlet adamları onun ziyaretine geliyorlar, saltanat merkezinde büyük topluluklar birikiyor. İnsanların içinde kıskançlık tohumları hiç kaybolmaz. Bir cemaat ansızın kıskançlığa kapılır, diğerleri de ona katılıp askerlerle isyan çıkarır, bir ani harekâtla bastırıp saltanatı gasbederler!”

Bu söz sultanı etkiledi, dedi ki:

“Buna çare nedir, ne yapalım?”

İmam;

“Efendim, hazinelerin, kalelerin anahtarlarını kendisine gönderelim ve diyelim ki, ‘Devlet erkânı halk topluluğu ile birlikte zatınıza bağlıdır; müridler aşk ve şevklerinin gittikçe artmasından dolayı ülkenin mühim işlerinde gevşeklik göstermeye başladılar, elimizde kuru anahtarlardan başka bir şey kalmamıştır. Bu yüzden başkentten çıkıp herhangi bir yerde, bir memlekette ikamet buyurunuz. Biz de memleketin işlerini düzeltip yoluna koyalım ve müridlerinizin her türlü ihtiyaçlarını karşılamaya hizmet edelim.’”

Sultan bunu uygun gördü, o yolda haber gönderdi. Sultanü'l-Ulema şu cevabı verdi:

“Pek kolay, cuma günü vaazdan sonra gideriz.”

Cuma günü vaaz meclisinde buyurdu:

“Yarın burdan gidişimiz kararlaştırmıştır; dervişlere katılmak isteyen hazır olsun!”

Ertesi günü müridlerden ve talebelerden üç yüz kişi beraberce Hazret'in ardında yola düştüler.

Padişah, Hazret'in gidişini haber alınca yaptığına pişman oldu. Devlet erkânını toplayıp ricaya gönderdi, çok özürler dileyip geri dönmesini dilediyse de kabul etmedi, yoluna devam etti.

Yolda hangi şehre uğradıysa hükümdarlar ve memleketin ileri gelenleri karşılamaya çıkar, büyük saygılar göstererek şehre götürürlerdi. Orada kaldığı müddetçe hürmet göstererek hizmet ederler, dünya ve ahiret faydaları kazanırlardı. Hazret şehirden ayrılırken onların isteğine uyarak yakınlarından bir kişiyi orada vekil bırakırdı.

Bu şekilde Bağdat'a kadar geldiler. Bütün vezirler, naipler, kadırlar ve şehrin büyükleri karşılayıp büyük saygı göstererek şehre getirdiler. Büyükler sabah akşam huzuruna gelir, benzerini işitmedikleri ince manalar ve yüksek hakikatler dinlerlerdi. Bir ay kadar burada Besmele'yi tefsir etti, bir günkü söyledikleri evvelki sözlerine benzemezdi.

Sultan Alâaddin Keykubat'ın adamlarından bazıları Bağdat'a gelmişlerdi. Sultanü'l-Ulema'yı dinleyince ona gönülden bağlandılar. Anadolu'ya döndüklerinde oranın hallerini anlatırken Sultanü'l-Ulema'dan gördükleri menkıbeleri de Sultan Alâaddin'e arzettiler. Sultan bunları duyunca Hazret'e gıyabında derin bir sevgi ve bağlılık duymaya ve hep kendisiyle görüşme arzusunda bulunmaya başladı.

Sultanü'l-Ulema buradan Hicaz'a gitti,³ Hicaz'dan Şam yoluyla Erzincan'a geldi. Sultan Alâaddin'in halası olan Tâcü'l-Melek Hatun'un "İsmetiyye" medresesine inip çok az bir süre misafir oldu. Melik Said Fahreddin'in hatunu orada kendisine büyük saygı gösterek hizmet etti ve orada kalmalarını istedi. Hazret kabul buyurmayıp ayrıldılar. Erzincan'ın Akşehir'ine gidip kış mevsimini orada geçirdiler. Melik Fahreddin'in hatununun yaptırdığı medresede bir sene kaldı, burada Melik ona karşı çok güzel hizmetlerde bulundu.

Hz. Sultanü'l-Ulema ordan Anadolu tarafına gitti. Sultan Alâaddin Keykubat onun yaklaştığı müjdesini alınca mübarek cemalini görme acelesiyle davetçi gönderdi. Hazret de bu daveti kabul eyledi.

Konya ovasına geldiklerinde Sultan Alâaddin bütün devlet erkânıyla karşılayıp büyük merasimlerle şehre getirdiler. Sarayın kapısına geldikleri zaman Sultan Alâaddin atından inip Hazret'in atının yanında yürüdü. Sultanü'l-Ulema Hazretleri onun gösterdiği saygının aşırı olduğunu kendisine bildirdikçe padişah daha ziyade tevazu gösterip, "Kendi saadet ve devletimi elde etmek için bu kulluğu yüce zatınıza sunuyorum!" derdi.

Hükümdar o Hazret'e layık bir konak hazırlayıp kendilerini yükseltmek için o kadar hürmet ve hizmet ortaya koydu ki tarif olunamaz.

Hazreti Mevlânâ Hüdâvendigârımız o zaman 14 yaşındaydı.

Sultan Alâaddin, çoğu zaman Sultanü'l-Ulema Hazretleri'ne gelir, istifade ederdi, ona gönülden bağlanmıştı. Çoğu kez de Sultanü'l-Ulema Hazretleri onun yanına gider, taht üzerinde beraber otu-

3 Sultanü'l-Ulema Hac yolundayken, Tatarlar ayrıldığı Belh şehrine saldırmış, yakıp yıkmışlardır.

rurlardı. Hazret hükümdarla konuşurken ona 'Melik' diye hitap ederdi. Anlatıldığına göre bir gün kendisine şöyle buyurmuştur: "Ey Melik, ben sultanım sen de sultansın! Fakat senin saltanatın gözlerin açık oldukça sürer, benimkiyse gözlerimi kapadığım vakit başlayacaktır."

Bu bahiste Hz. Mevlânâ Hudâvendigâr şöyle buyurur:

Neyem on şâh ki ez taht be tâbut revem
Hâlidîne ebedâ şud rakam-ı menşûrem

[*Ben tahttan inip tabuta binen hükümdarlardan değilim, benim fermanımın yazısı ebediliktir.*]

Yine anlatılır ki, bir gün Sultanü'l-Ulema'yı yakınları müstağrak (kendinden geçmiş) buldular. Namaz vakti geldi; müridlerinden bazıları namaz vaktinin geldiğini kendisine seslenerek bildirdiler. O aldırmadı ve hiç sesini çıkarmadı, onlar da kalkıp namaz kılmaya başladılar. Yalnız iki mürid onlara uymadı. Bunlardan Hâcegî adındaki mürid, imamın ve namaz kılanların arkalarının kibleye dönük olduğunu baş gözüyle, açıkça gördü, şeyhe uyan iki müridin ise yüzleri kibleye yönelikti. Çünkü Şeyh kendinden geçtiğinde Hak nurunda yok olmuştu. Bu konuda, "Ölmeden önce ölüünüz," buyurulmuştur.⁴ O demde o zat Hakk'ın nuru olmuştur. Hak nurundan yüzünü çevirip duvara dönen kimse kesinlikle kibleye yönelmiş olmaz.

Hikâye

Sultan Said Celâleddin Muhammed Harzemşah'ın, Sultan Alâaddin Keykubat ile bir meseleden dolayı araları açıldı. Birbirine düşmanca mektuplar yazdılar. Sultan Celâleddin onunla savaş-

4 Hadis-i şerif.

maya kalkıp harp hazırlıklarını tamamladı, askerlerini seferber etti. Mükemmel bir orduyla Meragâ'dan hareket etti, Anadolu'ya doğru yürüdü.

Sultan Alâaddin Keykubat'ın elçisi kumandan Selahaddin, Harzem askerlerinin harp etmek üzere Anadolu'ya hareket ettiğini bir Harzemli vasıtasıyla sultana ilettiler.

Sultan Alâaddin bu haberi alınca kendi ordusunu hazırladı ve mükemmel bir şekilde tertip edip seferber oldu. Harp erkânı ordunun Ermeniyye hududunda mevzilenmesine karar verdi. Düşman askerinin Anadolu şehirlerine saldırılarını ordu burada savunacaktı.

Ordunun hareket edeceği gün Alâaddin Keykubat, Sultanü'l-Ulema'nın yanına gelerek yüksek himmetlerini diledi. Ordunun hareket etmesini emreden ilk kös onun huzurunda çalındı. Hükümdar atına binip orduyla beraber yola çıktı.

Erzincan havalisine ulaştıklarında birkaç gün orada kaldı, sonra düşmanın durumunu öğrenmek için casuslar gönderdi. Harzem askerleri Erzurum hududuna geldiler. Casuslar düşman askerinin sayısını, hazırlıklarını, donanımını öğrenip Sultan Alâaddin'e bildirdiler. Ordu Harzemlilerin çokluğunu duyunca evham ve endişelere düştü. Bunu gören Sultan dedi ki:

"Bu böyle olmaz; ben kendim casus olarak gidip düşmanın kuvvetini, hazırlık derecesini, harp düzenini kendim anlamalıyım."

Sultan Alâaddin Türkmen kıyafetine girip, birkaç tane cins küheylan at seçti. Yanına da birkaç Türk alıp dağ yolundan, doğru Türklerden geliyormuş gibi Harzem ordusuna ulaştı. Harzem komutanları bunları görünce kim olduklarını öğrenmek için soruşturdular. Onlar Harzemlilere dediler ki:

“Biz bu civarın Türklerindemiz. Eskiden beri atalarımız Ermeviyelidir. Birkaç senedir Sultan Alâaddin'in bize karşı muamelesi değişti, bizlere acımıyor, yükledikleri vergilerin çokluğu geçimimizi zorlaştırdı. Cenâb-ı Hakk'tan kurtuluşumuzun sebebi olacak askerlerinizin gelişini diliyor ve bekliyorduk. Çok şükür dualarımız kabul oldu; sancağımız bu beldeleri şereflendirdi. Bu güvencenizin şükranesi olarak şu birkaç atı sultanın emrine hediye olarak sunuyoruz.

Kapıcılar bunu hükümdara arz ettiler. Hükümdar buna pek sevindi, iyiye yorumladı. Onlara özel bir sofraya hazırlamalarını emretti. Sultanların âdeti üzere bütün emirler, vezirler, komutanlar sıralanıp oturdular. Sultan Alâaddin Türk hizmetkârlarıyla beraber hepsinin arkasında geliyordu. Sultan Said Celâleddin'in otağına yaklaştıklarında usûl ve âdet gereğince yeri öperek dualar ettiler ve padişahı övdüler. Getirmiş oldukları atları da sultanın huzuruna sundular.

Sultan onları iltifata boğdu, güzel vaadlerde bulundu. Sultan Alâaddin bunların düzenlerini, harp tekniklerini inceledi.

Devlet erkânı dağıldığında misafirlere özel bir çadıra götürüp yemekler verdiler. Gece yarısı Harzemşah'ın aklı başına geldi. Dedi ki:

“Sakın bunlar casus olmasınlar? Zira sultan Alâaddin'in hangi memleketinden geçtikse halkın sözleri ve halleri hükümdarın muamelesinden memnun görünüyordu. Bu adamlar niçin şikâyette bulunuyorlar? Hem de sultan Alâaddin'in birkaç günden beri ordusuyla beraber bu havaliye geldiğini duyduk, bu adamlar neden onun hizmetine gitmediler? Eğer gittilerse, ondan izinsiz buraya gelmeye nasıl fırsat bulabildiler? Yarın bunların durumunu iyice araştırmak lazım.”

Hemen Erzurum beyi Melik Muğisiddin'i yanına çağırđı, durumu ona anlatıp danıştı.

Harzemşah'a bu düşünce gelmeden önce Sultan Alâaddin rüyasında Bahaeddin Veled Hazretleri'ni gördü. Ona diyordu ki:

"Ey Melik kalk, hayvanına bin, yatacak zaman değil!"

Sultan Alâaddin uyandı; "Yarın şunların durumunu araştırayım, geceleyin kalkar gideriz," diyerek tekrar yattı.

Yine rüyasında Sultanü'l-Ulema Hazretleri'ni gördü. Mübarek elinde bir asa olduğu halde gelip:

"Niye hâlâ yatıyorsun?" diye göğsüne vuruyordu.

Sultan hemen korkuyla titreyerek uyandı, arkadaşlarını uyandırdı. Hayvanları eyerlemelerini emretti. Hatta kendi hayvanını kendi eliyle eyerledi, binip yola düzöldüler.

Harzemşah seher vaktinde misafirlerin bulunduğu çadırı gözetlemeleri için nöbetçiler konulmasını emretti. Sabah yaklaştı, o kadar dikkat ettiler; onlardan bir hareket görmediler, çadıra gelince kimseyi bulamadılar.

Derhal şaha arz ettiler. Harzemşah hemen takip ve yakalamaları için birçok süvari gönderdi. Gündüz olunca kendisi de ordusuyla birlikte hareket etti.

Sultan Alâaddin ve arkadaşları arkalarından takip edilmekte olduğunu görünce hayvanlarını ılgara başladılar, akşam üzeri kendi askerine yetiştiler. Takip eden askerler, bunların orduya katıldıklarını görünce dönüp gitmeye mecbur oldular.

Sultan Alâaddin askerlerine iltifat edip gönüllerini aldı. Hakk'ın yardımına mazhar olacaklarına dair sözler etti, morallerini yükseltti.

Erzincan'ın Yassıçimen mevkiini cenk mevzii olarak uygun gördüğünden orasını ordu karargâhı yaptı.

Ertesi gün Harzemşahlar buraya ulaştılar. Üçüncü gün her iki taraftan savaşçılar meydana çıktı. O gün zafer Harzemlilerdeydi. Dördüncü gün yine tekrar olundu. Bu sefer zafer Rûmî'lerde görüldü.

Beşinci gün her iki tarafın askeri harbe hazırlandılar. Sağ ve sol cenahlara güçlü, tecrübeli kumandanlar tayin ettiler. Cenk başladı. Davul ve nekkare sesleri, süvarilerin haykırışları, atların kişnelemeleri birbirine karışıp ufuklara aksetti. Yıldırım gibi koşan atların ayakları altından kopan tozlardan gökyüzü görünmez oldu. Ansızın evliya nefeslerinin kutsal heybetlerinden saadet rüzgârı esip Rûmî'lerin tarafındaki tozları Harzemli'lerin gözlerine savurdu. Manevi kuvvetleri kırıldı, dayanamaz hale geldiler. Korku ve dehşet yüreklerini kapladı, kaçmaya mecbur oldular. Sultan Alâaddin'in ordusu zafer kazanıp sevindi. Hicri 617 (M: 1220)

İnanç sahibi bilmelidir ki, harp donanımı mükemmel olan böyle heybetli bir ordunun hezimete uğrayıp darmadağın olması, ancak o vaktin kutbunun kutsal himmeti bereketiyledir. Evet, kesin olarak bilinmelidir ki, evliya taifesinin yüksek yardımları din ve dünyada saadet, uğur ve kurtuluş sebebidir.

Beyt

Yaratılmışların seçkinisin, gözümüzü açan sensin,
Bir bakışla iki cihan bağışlarsın.